

The practice of self-clarification (*birur*)

(1) כתר שם טוב ו'

לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדל תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו: (דברים פרק א, ז)

[פי' הבעש"ט] . . . <דשמעתי> ממורי [בשם הרמב"ן, שצוה לבנו, אם יסתפק לך באיזה דבר [מצוה] איך לעשותו כשיש בו דרכים לצדד לכאן ולכאן, או שיש לך ספק אם הוא מצוה או לאו ואם יש לעשותו או למנוע ממנו, והדבר שיש לאדם הנאה ממנו יכוין למצוא ראי' להתיר האסור, ע"כ. אז תראה קודם כל לסלק מעסק דבר זה הנאת עצמך או כבודך, ואח"כ תראה לצדד לכאן ולכאן, אז השי"ת יודיעך האמת ותלך לבטח.

וזה שכתוב "הדבר אשר יקשה מכם [ר"ל הדבר אשר יקשה] שאינכם יודעים איך לעשותו או למנוע [כלל, אם הוא מצוה או לאו] הספק נולד מכם, שיש בו הנאתכם כמו לך לכם להנאתכם], ע"כ תסלקו מדבר זה [משא"כ אם תסלקו מהדבר] הנאתכם [וכבודכם] ותקרבון אלי [שהוא יותר פנימי מן לין] והכוונה שיהי [רק] לשם שמים בלי שום פניה והנאה, אז ושמעתי, אתן לו הבנה איך יתנהג, וק"ל.

(2) ספר מי השילוח - פרשת לך

הרימתי ידי אל ה' כו', הענין שלא רצה אברהם אע"ה להנות ממלך סדום אף שמצינו שקבל מפרעה ומאבימלך, יען כי הליכתו להציל את לוט הי' צריך בירור, כי בלוט הי' נמצא כח טוב לפי שנולדו ממנו נעמי העמונית ורות המואביה, והיתר היה רע, כי נולדו ממנו עמון ומואב כמו שנתבאר. והוצרך לברר את עצמו שכל כוונתו לא היתה בעומק רק להציל השתי פרידות טובות. ובכל מקום שהאדם צריך לבירורין אז העצה היעוצה לו לסלק ולהסיר תחילה את כל נגיעותיו להנאתו, ואז יברר הש"י שאף מה שעשה נגד המשפט גם זה היה טוב, כי עת לעשות לה' הפרו תורתך.

(3) ספר מי השילוח - פרשת ויגש

ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם כו', איתא בגמ' אמר ר' לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר רגזו ואל תחטאו, אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם, אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש שנאמר ועל משכבכם, נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה, מה שאמר רלב"ח לשון לעולם ירגיז כי לעולם היינו בכל הענינים שיעברו על האדם ואף בעיני מדרגות גדולות צריך תמיד להבחין ולברר בברורין אם היא מהש"י או פן נמצא בה ח"ו שמץ וסיג מדבר אחר, ובפרט כשיבא לאדם עסק שמחה צריך עוד יותר בירר, וע"כ נזכר כאן ארבעה מדרגות עצות לאדם איך להבחין ולבוא על עומק האמת, ואח"כ כאשר ידע בבירר כי מאת ה' הוא אז יכול להתפשט עצמו וידע כי הוא דבר מצוה או שמחה של מצוה, והנה כשיאונה לאדם איזה עסק מניני עוה"ז הצריך בירר ע"ז נאמר בגמ' ארבעה ברורים, הבירר הראשון הוא לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצה"ר, היינו שיפסיק את חמדתו בנתינתו אל לבו שזאת החמדה לא יהי' לו לעולמי עד, כי ימי שנתינו בהם שבעים שנה ולמה לי טובה שאינה קיימת לעד, נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה. כי כאשר שם בדעתו כי לא לעד יהי' לו זאת החמדה ועוד ישתוקק לה, נראה קצת שהוא המדה קיימת, אך עוד צריך לברר השני, והוא שיעסוק בתורה כי דברי

תורה הם עצה לאדם להנצל מחמדה, אף בעידנא דיצה"ר דלית מאן דמדכיר ליצ"ט, ע"ז ברא הקב"ה תורה תבלין כי באמת האדם המשוקע בחשק ואי אפשר לו להנצל ממנו, אז אין לו עצה שיזכור כי הוא דבר אסור, כי אין כח בהאיסור כ"כ להפריש את האדם מרע בעידנא דיצה"ר, אך אז העצה היעוצה לאדם שיזכור, כי יוכל למלא זה הטובה עצמה בד"ת ורק שיהא בקדושה, וכמו שנתבאר ע"פ הים ראה וינוס, כמ"ש שם כי ראה שהש"י יכול להפוך את הצור לאגם מים וחלמיש למעינו מים, ומהצורך לכתוב להיפך כי ראה גבורות הש"י כי יכול להחריב וליבש את הים, אך כי ים מרמז על תאוה ובעת שהתאוה מתגברת אין עצה כנגדה רק להראות כי נמצא כזאת בקדושה ואז תפסק, וזהו העצה יעסוק בתורה, נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, כי בד"ת נמצא התנשאות ויוכל האדם ע"י ד"ת להרהיב עוז בנפשו ועי"ז לא יוכל לבוא לידי בירר האמיתי, ולזה העצה יקרא ק"ש כי ענין ק"ש הוא כמבואר בגמ' עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, היינו שהכל יראו כי כל דבר ביד הש"י ואין לאחד שום יתרון והתנשאות על חברו, כי מחול היינו דבר עגול שאין לו סוף וע"ז רומז ענין ק"ש, נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה היינו שיצייר במחשבתו כאילו עכשיו הוא יום המיתה, וזה הוא החילוק של ירגיז שג"כ יתפרש כענין זה, אך יזכיר לו יום המיתה היינו שיצייר במחשבתו כאלו עתה זמן המיתה וא"כ אין להחמדה והשמחה שום מקום, ובאם אחר על אלה נשאר עוד בלבו החמדה או השמחה, אז ראי' כי מה' היא ותתקיים לעולמי עד וכן הוא הענין ביעקב אבינו בעת ששמע הבשורה כי עוד יוסף חי שנאמר ותחי רוח יעקב, והי' ירא לנפשו פן השמחה הזאת היא רק שמחת עוה"ז ע"כ בחן וצרף א"ע באלו הברורים, הבירר הראשון שאמר אלה ואראנו בטרם אמות, הוא נגד לעולם ירגיז אדם אמו שנתבאר, והשני ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק זה נגד יעסוק בתורה כענין שמברכין בכל יום אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בד"ת, כי הקב"ה בנתינת התורה נקרא גבורה כך שמע משה מפי הגבורה כיודע למבין, ושם נאמר לו המאמר אנוכי אעלך גם עלה, אשר הוא נגד המאמר אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך. רק שם הוא לעבר והכא הוא לעתיד. וגם מה שנאמר ואת יהודה שלח לפניו ופירשו חז"ל לתקן לו בית תלמוד היה גם כן מענין הלזה. ואח"כ בירר בבירור השלישי ויבך על צואריו עוד ודרשו חז"ל (רש"י על התורה ובתשובות הגאונים סימן מ"ה), מלמד שקרא קריאת שמע. ואח"כ אמר ליוסף אמותה הפעם, הוא נגד עצה הרביעית יזכיר לו יום המיתה. וכשראה יעקב כי אחר כל אלה נשאר לו השמחה, אז הבין כי מה' הוא והוא שמחה אמיתית וקיימת לעד:

(4) ספר מי השילוח - פרשת קדושים

איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמרו. הנה בפרשה הזאת מתחיל תחילה בכבוד אם ואח"כ בכבוד אב ואח"כ שמירת שבת ובעשרת הדברות מתחיל בשמירת שבת ואח"כ כבוד אב ואח"כ כבוד אם. והנה מבואר בזוה"ק כי יש תלת נקודין לאורייתא, הוא שבכל ענינים שהאדם עושה שמגיע לו הנאה מהם צריך לחשוב דרכיו ולברר בשלשה ברורים

שלא ימצא במעשה הזה שום נטו' מרצון הש"י אף נגד גדר מדברי סופרים, וזה נקרא שמירת שבת כי שבת היא שם ה' כמבואר בזוה"ק מאי שבת שמא דקב"ה ומה גם כי בשבת ניכר כי לא יעשה שום דבר בפעולת אדם.

וגם צריך לברר נגד כלל ישראל שלא יגיע להם שום רעה מזה המעשה וזה נקרא כבוד אם כי האב מורה דעה לבנו. ולא ישגיח על דעת הבן שיראה בעיני הבן שעושה לו רעה במה שיכריחו לילך בדרך טוב, מפני שיבין האב כי באחרי' יוטב לו בזה, ועל צער הבן לפי שעה לא ישגיח האב כי לא יסתכל רק לעומק.

וגם צריך לברר נגד עצמו שגם להאדם העושה לא יגיע רעה בשום צד מזה המעשה. וזה נקרא כיבוד אם כי האם חפצה שגם בעת אשר תלמד לבנה לילך בדרך טוב, לא יהי' בהכרח רק תבקשה ומשדלתו בדברי' בכדי שגם נגד דעת הבן לא יראה כעושה לו רעה. וזה נצטוינו בשלשה אזהרות האלה, והם שמירת שבת, וכיבוד אב ואם, היא שבכל הענינים נברר השלשה ברורים הללו. והברורים האלו המה בדעת כל אדם בכל ענינים כמו שנראה דעת אדם שאינו משגיח רק לטובת החיך למען יוטב לו לפי שעה. וע"ז נאמר אכול דבש הרבות לא טוב אף כי בעת אוכלו יונעם לחיכו, אך האדם

צריך להתבונן לאחריתו שגם לשאר אבריו לא יגיע שום היזק כי באם יגיע ההיזק לכל איברי', אז גם להחיר יגיע ההזיק, והאדם הרואה רק לפי שעה היא דעת היותר שפל בעיני כל אדם. ונמצא אדם היותר גדול בדעת שלא ישגיח רק לטובת החיך, רק יסתכל שיוטב לו לכל אבריו בכל ימי חייו. וזה הדעת יותר נכבד מהראשון אך לתכלית השלימות גם זה עדין לא בא כי האדם צריך להשגיח להש"י כי אצלו ליתברך נמצא עומק עמוק יותר מכל חיי עוה"ז כי הש"י חי וקיים מעולם ועד העולם, לכן דעת האדם השלם בכל, ישגיח בכל עניו שיוטב לו לעולמי עד. וכמו כן הוא בכלל ישראל כי כל ישראל הם כאברים להקב"ה ולכן באם ירצה אחד מישראל לעשות מעשה שיגיע לו הנאה ממנה צריך לברר באלו הברורים, כי באם ישגיח רק למען יוטב לעצמו ועל כלל ישראל לא ישגיח ויבא להם ח"ו רעה מזה המעש' כגון תפלות עוברי דרכים לענין הגשמים בשעה שהצבור צריכים להם, אז גם לו יגיע ההיזק בתוך כלל ישראל, כאדם האוכל דבש הרבה שיזיק לכל אבריו וגם לחכו יגיע ההזיק, ובאם יחשוב דרכו שגם לכלל ישראל לא יצמח מזה המעשה שום דבר שלא לטובתם, אך באם יהי' נגד רצון ה' אף נגד גדר מדברי סופרים גם מזה לא יבא לו טובה. ובאם הוא גם ברצון הש"י אז יוכל לעשות מה שלבו חפץ. לכן צריך האדם לברר א"ע בשלשה ברורים נגד הש"י ונגד כלל ישראל ונגד עצמו. רק בעשרת הדברות היינו בהתחלת קבלת עול תורה שהאדם מקבל עליו כשירצה לעשות דבר הנאה צריך לברר בירר הראשון נגד הש"י ואח"כ נגד כלל ישראל ואח"כ נגד עצמו. לכן נכתב שם תחלה מצות שמירת שבת ואח"כ כבוד ואח"כ כיבוד אם, והפרשה הזאת מדבר באדם קדוש שלבו מזוכך ונמשך אחר רצון הש"י שלא ירצה בשום דבר לעשות נגד רצון הש"י וכל מה שיבא בדעתו לעשות הוא רק מרצון הש"י שישפיע לו ולאדם קדוש כשיבו' בדעתו לעשו' איז' דבר אף שירא' לעין כי הוא נגד הכלל לא יצטרך להשגיח ע"ז כי הוא עיקר ויסוד לכל ישראל וכל הכללים המה נגדו כפרט, כמאמר הגמ' (ברכות ו'), כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה לפי שהוא עיקר. וכל העולם המה נגדו כלבושים לאדם וטובתו היא טובת הכלל בעומק אף כי לעין אנושי נראה להיפך. והוא גם רצון הש"י, ועי"ז נכתב כאן הסדר תחילה אם ואח"כ אב ואח"כ שבת. והוא כשיבא לו לרצון לדבר הוא בטח טובת הכלל וגם רצון הש"י. כמו תפלת דהע"ה ויהי נוע' ה' אלקינו עלינו. ומעשה ידינו כוננה עלינו. ומעשה ידינו כוננהו:

